

**CURTEA SUPREMĂ
DE JUSTIȚIE**

D E C I Z I E

cu privire la admiterea recursului

în cauza civilă

Galina Enachi împotriva Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova,
Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor
(aplicarea mecanismului compensatoriu pecuniar pentru detenția în condiții
inumane și degradante, compensarea cheltuielilor suportate pentru restabilirea
*****, a costurilor de întreținere a protezelor și a cheltuielilor suportate de fiica sa
pentru întreținerea reclamantei în perioada aflării în arest)

împotriva deciziei din 20 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău,

(Dosarul nr. 2ra-938/24

NR. PIGD 2-23120662-01-2ra-31072024)

Interpretarea legii din decizia contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție. Instanța de judecată trebuie să examineze cererea de chemare în judecată exact așa cum a fost formulată și față de pârâtul ales.

Judecătoria Chișinău, sediul Centru (jud. S. Suvac)
Curtea de Apel Chișinău (jud. N. Budăi, I. Dutca, M. Anton)

25 iunie 2026

Textul corespunde originalului

Examinând în lipsa părților recursul declarat de Galina Enachi,

Curtea Supremă de Justiție, în completul compus din:

Stela Procopciuc, *Președinte,*

Oxana Parfeni,

Gheorghe Stratulat, *judecători,*

constată următoarele:

ÎN FAPT

1. La data de 30 aprilie 2020, Galina Enachi a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor, solicitând aplicarea mecanismului compensatoriu pecuniar pentru detenția în condiții inumane și degradante, compensarea cheltuielilor suportate pentru restabilirea *****, a costurilor de întreținere a ***** și a cheltuielilor suportate de fiica sa pentru întreținerea reclamantei în perioada aflării în arest.

În susținerea acțiunii, reclamanta a invocat că, începând cu 1 ianuarie 2019, a fost instituit un remediu național preventiv și compensatoriu pentru persoanele care se plâng de condiții precare de detenție. Aceasta a arătat că, prin Decizia CtEDO în cauza nr. 3282/12, Igor Baban împotriva Republicii Moldova și alte 31 de cauze, care include și cererea nr. 54410/13, Galina Enachi împotriva Republicii Moldova, Curtea a notat posibilitatea utilizării noului remediu.

Galina Enachi a susținut că, în cererea adresată CtEDO, a invocat încălcarea art. 3 din Convenție, pe motiv că a fost deținută în condiții inumane și degradante în perioadele 21 iulie 2011–25 august 2011 și 17 noiembrie 2011–19 mai 2014.

Reclamanta a menționat că, ulterior, a depus plângere la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, solicitând aplicarea mecanismului compensatoriu nepecuniar și pecuniar. Prin încheierea din 18 noiembrie 2019, pronunțată în dosarul nr. 21ji-1630/2019, instanța a aplicat măsura compensatorie nepecuniară prin reducerea termenului pedepsei, iar pentru perioada rămasă, de 79 de zile, i-a explicat dreptul de a depune acțiune civilă în temeiul art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală.

Cu privire la compensația pentru condițiile de detenție, reclamanta a solicitat stabilirea a 190 de zile care nu ar putea fi compensate prin reducerea pedepsei și acordarea sumei de 969 euro. Aceasta a susținut că perioada de 190 de zile include cele 79 de zile reținute prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, și alte 111 zile care nu ar fi fost calculate. Potrivit reclamantei, durata totală a detenției provizorii ar constitui 953 de zile, nu 842 de zile, cum ar fi fost indicat de Penitenciarul nr. 13-Chișinău.

Referitor la cheltuielile pentru restabilirea *****, Galina Enachi a solicitat compensarea sumei de 6800 euro, invocând că, din cauza condițiilor de detenție, i s-a deteriorat *****, i s-a acutizat ***** și a avut loc *****. Aceasta a susținut că a solicitat asistență medicală în penitenciar, însă cererile nu ar fi fost satisfăcute, iar după eliberare a suportat cheltuieli ***** confirmate prin certificatul justificativ financiar al *****.

Reclamanta a mai solicitat compensarea sumei de 5000 euro pentru tratamentul medicamentos necesar întreținerii *****, arătând că ***** a fost restabilită prin ***** totală, iar întreținerea acesteia presupune vizite periodice la medic și administrarea tratamentului cu antibiotice și antiinflamatorii.

De asemenea, Galina Enachi a solicitat compensarea sumei de 1450 euro, reprezentând cheltuieli suportate de fiica sa pentru alimente, haine, rechizite și medicamente transmise în primul an de arest. Aceasta a indicat că, pe perioada detenției, fiica sa i-ar fi transmis 26 de colete.

Reclamanta a solicitat și administrarea dosarului său personal din cadrul Penitenciarului nr. 13 în calitate de probă, invocând că acesta ar conține cererile și demersurile privind condițiile de detenție, starea sănătății, asistența medicală și coletele transmise.

În drept, reclamanta și-a întemeiat cererea pe prevederile art. 1, 3, 6, 8 și 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, art. 53 din Constituția Republicii Moldova, art. 6 din Legea nr. 1545/1998, art. 1405 din Codul civil, art. 385 alin. (4) și (5), art. 473³, art. 473⁴ alin. (6), art. 524 și art. 525 din Codul de procedură penală, precum și pe alte prevederi invocate în cerere.

2. La data de 30 septembrie 2020, Galina Enachi a depus cerere de completare a acțiunii, prin care a menținut solicitările privind aplicarea mecanismului compensatoriu pecuniar pentru detenția contrară art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, în sumă de 969 euro, compensarea cheltuielilor suportate pentru restabilirea *****, în sumă de 6800 euro, compensarea costurilor pentru tratamentul medicamentos de întreținere a *****, în sumă de 5000 euro, precum și compensarea cheltuielilor suportate în legătură cu întreținerea sa în primul an de arest, în sumă de 1450 euro. Prin aceeași cerere, reclamanta a solicitat suplimentar compensarea prejudiciului moral în sumă de 45580 euro, invocând imposibilitatea de a beneficia de garanțiile prevăzute de art. 3, 5 și 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și de art. 25 alin. (4) din Constituția Republicii Moldova, precum și lipsa unui remediu național efectiv pentru contestarea termenului de ținere în stare de arest și a prelungirii acestuia. Totodată, a solicitat compensarea prejudiciului moral pentru deteriorarea sănătății, în sumă de 150000 euro, și compensarea cheltuielilor de judecată în sumă de 580 lei, suportate pentru legalizarea copiilor de pe înscrisuri. În susținerea cererii de completare, Galina Enachi a indicat că prejudiciul moral în sumă

de 45580 euro este solicitat pentru primul an de arest preventiv, dispus, potrivit acesteia, fără mandat de arest. Reclamanta a invocat decizia Curții Europene a Drepturilor Omului din 25 aprilie 2017, prin care Curtea ar fi luat act de acordul de recunoaștere amiabilă încheiat cu Agentul Guvernamental privind încălcarea art. 5 § 1 și § 3 din Convenție, în legătură cu arestul ilegal în afara termenului de douăsprezece luni și prelungirea arestului dincolo de un termen rezonabil.

3. Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru din 20 iulie 2020, în privința pretenției reclamantei din cererea de chemare în judecată împotriva Ministerului Finanțelor RM, Ministerului Justiției RM și Administrației Naționale a Penitenciarelor, cu privire la stabilirea numărului de zile rămase după reducerea din pedeapsă în privința cărora poate fi exercitată acțiunea civilă, s-a refuzat în primire, reieșind din faptul că asemenea solicitări se examinează de judecătorul de instrucție conform art. 473² Codul de procedură civilă, solicitarea fiind, așadar, improprie procedurii civile. În rest, pretențiile au fost acceptate în procedură contencioasă.

POZIȚIA PRIMEI INSTANȚE

4. La 10 martie 2023, Judecătoria Chișinău, sediul Centru, a admis parțial cererea de chemare în judecată depusă de Galina Enachi împotriva Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, Ministerului Justiției al Republicii Moldova și Administrației Naționale a Penitenciarelor, dispunând încasarea din contul bugetului de stat, prin intermediul Ministerului Justiției al Republicii Moldova, în beneficiul Galinei Enachi, a sumei de 7900 lei cu titlu de despăgubire pentru 79 de zile în care aceasta a suferit încălcarea condițiilor de detenție contrare art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, precum și a sumei de 245 lei cu titlu de cheltuieli suportate pentru legalizarea copiilor de pe înscrisuri. În rest, pretențiile au fost respinse ca neîntemeiate.

5. Instanța de fond a reținut că, prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 18 noiembrie 2019, a fost admisă plângerea Galinei Enachi privind condițiile de detenție, fiind constatat faptul deținerii acesteia în Penitenciarul nr. 13 în condiții contrare art. 3 din Convenție. Tot prin acea încheiere a fost redusă pedeapsa cu 1526 de zile, iar pentru perioada rămasă, de 79 de zile, care nu putea fi redusă, reclamantei i-a fost explicat dreptul de a depune acțiune civilă în condițiile art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală.

6. Cu privire la solicitarea reclamantei de stabilire a 190 de zile pentru care poate fi exercitată acțiunea civilă, instanța a menționat că asupra perioadei rămase de 79 de zile judecătorul de instrucție s-a pronunțat deja prin încheierea din 18 noiembrie 2019, iar aceste circumstanțe nu mai pot fi puse în discuție în procedura civilă. În privința acestui capăt de cerere, la etapa primirii cererii de chemare în judecată, s-a refuzat în primire.

7. Referitor la compensația pecuniară pentru detenția în condiții contrare art. 3 din Convenție, instanța a considerat că reclamanta urmează a fi despăgubită doar pentru perioada rămasă stabilită anterior, de 79 de zile. Instanța a reținut că încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 18 noiembrie 2019 nu a fost anulată, iar faptele stabilite în conținutul acesteia sunt obligatorii pentru instanța care examinează cauza civilă. Prin raportare la cuantumul de 100 lei pentru fiecare zi de detenție în condiții inadecvate, instanța a dispus încasarea sumei de 7900 lei.

8. În privința cheltuielilor solicitate pentru restabilirea *****, în sumă de 6800 euro, și pentru tratamentul medicamentos de întreținere a *****, în sumă de 5000 euro, instanța a reținut că probele administrate nu permit stabilirea cu certitudine a faptului că deteriorarea ***** reclamantei este o consecință directă a deținerii acesteia în Penitenciarul nr. 13. Totodată, instanța a constatat că nu a fost probată legătura causală dintre deteriorarea stării de sănătate și detenția reclamantei, iar în privința sumei de 5000 euro nu a fost probată nici suportarea, chiar parțială, a cheltuielilor pretinse.

9. Cu privire la cheltuielile solicitate pentru întreținerea reclamantei în primul an de arest, instanța a constatat lipsa unui suport probatoriu suficient și a reținut că reclamanta nu a demonstrat suportarea nemijlocită a acestor cheltuieli. Instanța a menționat că persoanele deținute sunt alimentate din contul mijloacelor bugetului de stat și beneficiază gratuit de asistență medicală, medicamente, obiecte și produse de primă necesitate, iar exercitarea dreptului de a primi colete nu justifică obligarea statului la compensarea acestor cheltuieli suplimentare.

10. În ceea ce privește prejudiciul moral în sumă de 45580 euro, instanța a reținut că Galina Enachi s-a adresat anterior Curții Europene a Drepturilor Omului cu cererea nr. 4797/15, în temeiul art. 5 § 1 și § 3 din Convenție, în legătură cu detenția ilegală și lipsa motivelor relevante și suficiente pentru arestul preventiv. Instanța a constatat că, în cadrul reglementării amiabile, reclamanta a acceptat să renunțe la orice pretenții ulterioare împotriva Republicii Moldova cu privire la faptele respective, în schimbul achitării sumei de 12000 euro, sumă care a fost achitată din bugetul de stat.

11. Cu privire la prejudiciul moral pentru deteriorarea sănătății, în sumă de 150000 euro, instanța a reținut că această pretenție este neîntemeiată, deoarece reclamanta nu a probat efectiv legătura causală și existența prejudiciului pretins în cuantumul solicitat.

12. Referitor la cheltuielile de judecată, instanța a constatat că acțiunea a fost admisă parțial și a admis cerința privind compensarea cheltuielilor suportate pentru legalizarea copiilor de pe înscrisuri doar în limita sumei de 245 lei, corespunzător înscrisurilor prezentate la examinarea cauzei..

EXERCITAREA CĂII DE ATAC ÎN ORDINE DE APEL

13. La 6 aprilie 2023, Galina Enachi a depus o cerere de apel împotriva hotărârii din 10 martie 2023 prin care a solicitat casarea acesteia emiterea unei noi hotărâri de admitere integrală a acțiunii.

POZIȚIA INSTANȚEI DE APEL

14. La 20 februarie 2024, Curtea de Apel Chișinău a admis apelul declarat de Galina Enachi, a casat hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, din 10 martie 2023 și a emis o încheiere prin care a încetat procesul intentat la cererea de chemare în judecată depusă de Galina Enachi împotriva Ministerului Finanțelor, Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor, pe motiv că pricina nu urmează a fi judecată în procedură civilă.

15. Instanța de apel a reținut că Galina Enachi s-a adresat anterior cu plângere împotriva instituției penitenciare, invocând condițiile de detenție care i-au afectat drepturile garantate de art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 18 noiembrie 2019, plângerea a fost admisă, fiind constatată deținerea acesteia în Penitenciarul nr. 13 pe o perioadă de 842 de zile, în condiții contrare art. 3 din Convenție, cu reducerea pedepsei pentru 763 de zile și reducerea totală a pedepsei cu 1526 de zile.

16. Curtea de Apel a constatat că, din aceeași încheiere, rezultă că pentru perioada rămasă de 79 de zile, care nu putea fi redusă, Galinei Enachi i-a fost explicat dreptul de a depune acțiune civilă în condițiile art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală. În temeiul acestei prevederi, reclamanta a formulat prezenta cerere, solicitând compensații pecuniare și alte despăgubiri aferente condițiilor de detenție, restabilirii sănătății, întreținerii în primul an de arest și cheltuielilor de judecată.

17. Instanța de apel a concluzionat că cerințele formulate de reclamantă nu constituie obiectul unui litigiu civil și nu urmează a fi examinate în procedură civilă. În acest sens, a reținut că, potrivit art. 473¹, art. 473³ și art. 473⁴ din Codul de procedură penală, plângerile împotriva actelor, acțiunilor sau inacțiunilor organului care pune în executare hotărârea judecătorească de condamnare privativă de libertate, inclusiv plângerile referitoare la condițiile de detenție, se examinează de judecătorul de instrucție.

18. Curtea de Apel a apreciat că aspectele pecuniare urmau a fi elucidate în cadrul examinării plângerii adresate judecătorului de instrucție privind contestarea condițiilor de detenție, în dosarul nr. 21ji-1630/2019. Dacă Galina Enachi nu a primit satisfacția cuvenită prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 18 noiembrie 2019, aceasta era în drept să exercite calea de atac împotriva încheierii respective în condițiile art. 473⁴ alin. (9) din Codul de procedură penală.

19. Instanța de apel a reținut că aspectele privind condițiile de detenție se examinează de către judecătorul de instrucție în condițiile art. 473²–473⁴ din Codul de procedură penală, nu constituie obiectul unor litigii civile de drept comun sau de altă natură și nu pot fi contestate prin intentarea unei acțiuni în procedură civilă.

20. În aceste circumstanțe, Curtea de Apel a considerat că procesul urmează a fi încetat în temeiul art. 265 lit. a) din Codul de procedură civilă, potrivit căruia instanța dispune încetarea procesului în cazul în care pricina nu urmează a fi judecată în procedură civilă..

EXERCITAREA CĂII DE ATAC ÎN ORDINE DE RECURS

21. La data de 31 iulie 2024, Galina Enachi a depus recurs împotriva deciziei Curții de Apel Chișinău din 20 februarie 2024, solicitând admiterea recursului, modificarea deciziei instanței de apel și a hotărârii Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, din 10 martie 2023, cu emiterea unei decizii prin care acțiunea să fie admisă integral.

22. Recurenta a invocat că instanța de apel a dispus neîntemeiat încetarea procesului, reținând că cerințele formulate nu constituie obiectul unui litigiu civil și nu urmează a fi examinate în procedură civilă. În opinia recurente, concluzia instanței de apel potrivit căreia art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală s-ar aplica doar persoanelor în privința cărora a fost dispusă o măsură preventivă, dar nu a fost pronunțată o sentință de condamnare, este ilegală și contrară scopului mecanismului compensatoriu.

23. Galina Enachi a susținut că, în prezenta cauză, își exercită dreptul la compensare pecuniară pentru perioada rămasă de detenție provizorie în condiții inumane și degradante, precum și dreptul la compensarea prejudiciilor materiale și morale suportate în perioada detenției provizorii. Aceasta a indicat că acțiunea a fost întemeiată pe art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală, în redacția aplicabilă la momentul depunerii acțiunii, normă care prevedea posibilitatea preveniților de a înainta o acțiune civilă.

24. Recurenta a arătat că prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, din 18 noiembrie 2019, judecătorul de instrucție a aplicat mecanismul compensatoriu nepecuniar prin reducerea pedepsei, iar pentru perioada rămasă de 79 de zile i-a explicat dreptul de a depune acțiune civilă în condițiile art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală. În opinia acesteia, judecătorul de instrucție și-a exercitat competența în materia reducerii pedepsei, iar pentru zilele care nu au putut fi compensate nepecuniar a indicat calea acțiunii civile.

25. Recurenta a susținut că durata totală a aflării sale în detenție provizorie în condiții inumane și degradante constituie 953 de zile, dintre care 763 de zile au fost compensate prin reducerea pedepsei, iar 190 de zile ar urma să fie compensate

pecuniar. Aceasta a precizat că 79 de zile au fost recunoscute prin încheierea judecătorului de instrucție, iar celelalte zile rezultă, în opinia sa, din încheierile Judecătoriei Rîșcani privind aplicarea și prelungirea arestului preventiv și din deciziile Curții de Apel Chișinău de menținere a măsurii.

26. Galina Enachi a invocat faptul că instanța civilă avea competența de a examina atât pretenția privind aplicarea mecanismului compensatoriu pecuniar pentru zilele necompensate prin reducerea pedepsei, cât și pretențiile privind costurile, cheltuielile aferente și prejudiciile morale suferite în perioada detenției provizorii în condiții contrare art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

27. Recurenta a mai arătat că instanța de apel ar fi admis formal apelul declarat de aceasta, însă a încetat procesul în detrimentul său, contrar limitelor apelului și principiului *tantum devolutum quantum appellatum*. În opinia recurente, instanța de apel nu avea temei să aplice art. 385 lit. e) din Codul de procedură civilă și să înceteze procesul, întrucât nu existau temeiurile prevăzute de art. 265 și art. 267 din Codul de procedură civilă.

28. De asemenea, recurenta a invocat încălcarea dreptului de acces la instanță, a dreptului la un proces echitabil și a dreptului la o cale de atac efectivă, cu referire la art. 6, art. 8 și art. 13 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Aceasta a susținut că, prin încetarea procesului, a fost decăzută ilegal din dreptul de a beneficia de mecanismul compensatoriu pecuniar.

29. În susținerea recursului, Galina Enachi a mai menționat că hotărârea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, din 10 martie 2023 nu ar fi fost executată, iar hotărârea motivată și decizia motivată ale instanțelor i-ar fi fost comunicate cu întârziere. În acest context, a invocat tergiversarea examinării cauzei și încălcarea dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil.

30. Prin cererea de recurs, Galina Enachi a solicitat stabilirea a 190 de zile ca fiind zile rămase după reducerea pedepsei, compensarea sumei de 969 euro pentru detenția contrară art. 3 din Convenție, compensarea cheltuielilor pentru restabilirea ***** în sumă de 6800 euro, a costurilor pentru tratamentul medicamentos de întreținere a protezelor în sumă de 5000 euro, a prejudiciului moral în sumă de 45580 euro, a prejudiciului moral pentru deteriorarea sănătății în sumă de 150000 euro, a cheltuielilor suportate pentru întreținerea sa în primul an de arest în sumă de 1450 euro, a cheltuielilor de judecată în sumă de 580 lei, precum și a sumei de 10000 euro cu titlu de despăgubiri pentru pretinsa încălcare a dreptului la judecarea cauzei într-un termen rezonabil.

LEGISLAȚIA RELEVANTĂ

31. Art. 429 din Codul de procedură civilă:

„(1) Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel în calitatea lor de instanțe de apel, cât și hotărârile pronunțate de curțile de apel.”

32. Art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„Recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.”.

33. Art. 432 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă:

„Recursul este admis dacă:

a) interpretarea legii din hotărârea contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție;

b) prin admiterea recursului, se schimbă sau se consolidează jurisprudența Curții Supreme de Justiție;

c) a fost admis neîntemeiat un apel introdus tardiv sau a fost respins ca fiind tardiv un apel depus în termen;

d) hotărârea sau decizia vizează drepturile persoanei care nu a fost atrasă în proces;

e) hotărârea sau decizia este arbitrară ori se bazează în mod determinant pe aprecierea vădit nerezonabilă a probelor;

f) instanța nu a fost compusă potrivit legii sau hotărârea a fost pronunțată cu încălcarea competenței jurisdicționale.

Temeiurile menționate la alin. (1) lit. d)–f) pot fi invocate în recurs doar dacă au fost invocate în apel sau dacă încălcarea a avut loc în instanța de apel.”

34. Art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă:

„(1) Instanța, după ce judecă recursul, este în drept: c) să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.”

35. Art. 5 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă:

„(1) Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime.

(2) Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.”

36. Art. 27 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„(1) Disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus judecății, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare.”

37. Art. 32 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„(1) Nimeni nu poate fi lipsit, fără consimțământul său, de dreptul la judecarea cauzei sale de către o instanță sau de judecătoria în a căror competență cauza respectivă este dată prin lege, cu excepția cazurilor expres stabilite de prezentul cod.”

38. Art. 33 alin. (1) din Codul de procedură civilă:

„(1) Instanțele judecătorești judecă toate cauzele civile cu participarea persoanelor fizice, persoanelor juridice și autorităților publice privind apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime încălcate sau contestate, cauze pentru care legea nu prevede competența altor organe.”

MOTIVAREA INSTANȚEI

39. Sub aspectul termenului de declarare a recursului, Completul de judecată menționează că, Curtea de Apel Chișinău a pronunțat dispozitivul deciziei în ședință publică la 20 februarie 2024.

40. Totodată, la 10 iunie 2024, în adresa participanților la proces a fost expediată decizia motivată a Curții de Apel Chișinău din 20 februarie 2024 (Vol. II, f.d. 147).

41. Astfel, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție constată că recursul declarat la 31 iulie 2024 de către Galina Enachi a fost declarat în termenul stabilit de art. 434 din Codul de procedură civilă.

42. Una din principalele problematici pe care o ridică recurentul se referă la faptul dacă instanța de judecată urma să examineze acțiunea sa civilă privind repararea prejudiciului, în modul formulat.

43. Inițial, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție observă că în limitele în care cererea de chemare în judecată a fost primită spre examinare, obiectul cauzei l-a constituit pretenția Galinei Enachi privind aplicarea mecanismului compensatoriu prin compensarea pecuniară pentru deținerea în condiții contrare art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, compensarea cheltuielilor pretins suportate în vederea restabilirii sănătății, inclusiv pentru restabilirea ***** și întreținerea protezelor, compensarea cheltuielilor aferente întreținerii sale în primul an de aflare în arest, compensarea prejudiciului moral pretins cauzat, precum și compensarea cheltuielilor de judecată. Totodată, completul de judecată reține că pretenția privind stabilirea numărului de 190 de zile rămase după reducerea din pedeapsă, în privința căror ar putea fi exercitată acțiunea civilă în condițiile art. 473⁴ alin. (6) din Codul de procedură penală, nu a constituit obiect al examinării în fond, întrucât, prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, din 20 iulie 2020, în această parte s-a refuzat primirea cererii de chemare în judecată.

44. Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție subliniază că potrivit art. 16 alin. (1) lit. g) din Codul civil, Apărarea dreptului civil se face, în condițiile legii, prin repararea prejudiciului patrimonial și, în cazurile prevăzute de lege, a celui nepatrimonial

45. Articolul 27 alin. (1) din Codul de procedură civilă prevede că disponibilitatea în drepturi se afirmă în posibilitatea participanților la proces, în primul rând a părților, de a dispune liber de dreptul subiectiv material sau de interesul legitim supus

judecării, precum și de a dispune de drepturile procedurale, de a alege modalitatea și mijloacele procedurale de apărare.

46. În sensul art. 33 alin. (1) din Codul de procedură civilă, instanțele judecătorești judecă toate cauzele civile cu participarea persoanelor fizice, persoanelor juridice și autorităților publice privind apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime încălcate sau contestate, cauze pentru care legea nu prevede competența altor organe.

47. În jurisprudența sa, Curtea Supremă de Justiție a subliniat că anume instanțele judecătorești califică raportul material litigios (*decizia nr. 2rac-32/23, §38*). Sarcina determinării raportului juridic dintre părți, care aparține instanței de judecată, nu poate fi îndeplinită formal. Aceasta necesită inclusiv o calificare concretă a raportului juridic dintre părți, determinarea limitelor drepturilor și obligațiilor lor în raport cu elementele aflate în litigiu (*decizia nr. 2rac-125/24, §51*).

48. Prin urmare, instanța de judecată și de apel trebuie să determine raportul material-litigios dintre părți întru constatarea corectă a specificului obiectului acțiunii civile și temeiului acesteia. Subsecvent identificării raporturilor dintre părți, instanța de judecată urmează să stabilească obiectul probațiunii în cauza dedusă judecării, circumstanță care presupune în sine conturarea faptelor juridice prin care se justifică pretențiile și obiecțiile părților și fără de care este imposibilă soluționarea justă a litigiului (*decizia nr. 2ra-422/24, §29*).

49. Conform art. 32 alin. (1) din Codul de procedură civilă, nimeni nu poate fi lipsit, fără consimțământul său, de dreptul la judecarea cauzei sale de către o instanță sau de judecătorii în a căror competență cauza respectivă este dată prin lege, cu excepția cazurilor expres stabilite de prezentul cod.

50. Cu titlu de principiu, art. 5 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă, orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime. Nici unei persoane nu i se va refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare.

51. Respectând principiile dreptului procesual civil, instanței de apel îi revine o deosebită atenție de a determina toate componentele acțiunii civile, și în special obiectul acțiunii civile și temeiurile acesteia. Obiectul acțiunii civile îl formează pretențiile reclamantului față de pârât, adresate instanței de judecată în scopul apărării propriilor drepturi și care reies din raportul material-litigios și în privința cărora instanța de judecată urmează să se expună prin hotărâre (*decizia nr. 2ra-508/24, §49*).

52. Accesul liber la justiție constituie un principiu fundamental al organizării oricărui sistem democratic, astfel încât are semnificații deosebite și pentru dreptul procesual. Facilitatea oricărei persoane de a introduce, după libera sa apreciere, o

acțiune în justiție, implicând astfel obligația corelativă a statului ca prin instanța competentă să soluționeze aceste acțiuni reprezintă, practic, liberul acces al persoanei la justiție.

53. În jurisprudența sa, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a examinat cauze cu obiect similar celui din prezenta cauză (*decizia nr. 2ra-1106/24*). În acest sens, a statuat că prevederile art. 471, 473³, 473⁴ din Codul de procedură penală, la care a făcut trimitere instanța de apel în decizia contestată, prevăd mecanisme de apărare a deținutului împotriva administrației instituției penitenciare referitoare la condițiile de detenție care afectează grav drepturile condamnatului, împotriva actelor organului care pune în executare hotărârea judecătorească de condamnare privativă de libertate, deci a unor chestiuni privind punerea în executare a hotărârilor judecătorești.

54. Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție observă că obiectul acțiunii formulate de către Galina Enachi este repararea prejudiciului. Acțiunea este formulată împotriva Ministerului Finanțelor, Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor.

55. În esență, principiul liberului acces la justiție se exprimă prin posibilitatea depunerii oricărei cereri a cărei rezolvare este de competența instanțelor judecătorești. Caracterul legitim sau nelegitim al pretențiilor formulate în justiție este rezultatul judecării cauzei și se constată prin hotărâre judecătorească. Refuzul judecătorului de a reține spre examinare o cauză din motiv de inexistență, imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației constituie o denegare de dreptate.

56. Prevederile art. 471, 473³, 473⁴ din Codul de procedură penală la care a făcut trimitere instanța de apel nu înlocuiesc acțiunea civilă de reparare a prejudiciului formulată împotriva Ministerului Finanțelor, Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor, chiar dacă se susține că prejudiciul derivă din încălcarea art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și chiar dacă recurenta a făcut trimitere la prevederi din Codul de procedură penală.

57. Conform principiului *iura novit curia*, judecătorul nu este ținut de textul de lege indicat de parte, însă trebuie să aplice acel text de lege care corespunde situației de fapt calificate juridic de către parte, în măsura în care situația de fapt respectivă este confirmată de probe administrate în cauză (*decizia nr. 2ra-1444/23, § 69*).

58. A determina reclamantul să facă uz de prevederile art. 471, 473³, 473⁴ din Codul de procedură penală în situația în care față de pretențiile pe rol acestea nu erau aplicabile înseamnă a substitui reclamantul în metoda, modalitatea și mijloacele procedurale de apărare și a nu examina cererea exact așa cum a fost formulată și față de pârâțul ales, ceea ce este inadmisibil.

59. În jurisprudența sa, în fața Curții Supreme de Justiție s-a ridicat problema posibilității formulării de către un reclamant a unei pretenții cuantificate de reparare a prejudiciului de la un minister, în situația în care instanța de apel a încetat procesul civil pe motiv că incidente ar fi prevederile art. 471, 473³, 473⁴ din Codul de procedură penală (*decizia nr. 2ra-246/24, decizia nr. 2ra-1106/24*).

60. În astfel de situații, decizia instanței de apel de încetare a procesului civil pe motiv că acțiunea nu se judecă în procedură civilă nu poate fi menținută, cauza urmând a fi transmisă spre rejudecare în modul formulat de reclamant.

61. Având în vedere cele menționate, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție concluzionează că interpretarea legii din decizia contestată este contrară jurisprudenței uniforme a Curții Supreme de Justiție.

62. În această ordine de idei, completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră că decizia Curții de Apel Chișinău este pasibilă de casare, cu trimiterea spre rejudecare a cauzei în alt complet de judecată.

63. Ținând cont de cele expuse și în temeiul art. 442, art. 444, art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă,

COMPLETUL, CU UNANIMITATE DE VOTURI,

Admite recursul declarat de Galina Enachi.

Casează decizia Curții de Apel Chișinău din 20 februarie 2024 în cauza civilă intentată la cererea de chemare în judecată depusă Galina Enachi a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova, Ministerului Justiției și Administrației Naționale a Penitenciarelor, solicitând aplicarea mecanismului compensatoriu pecuniar pentru detenția în condiții inumane și degradante, compensarea cheltuielilor suportate pentru restabilirea *****, a costurilor de întreținere a protezelor și a cheltuielilor suportate de fiica sa pentru întreținerea reclamantei în perioada aflării în arest și transmite cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Centru în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune nici unei căi de atac.

Președinte, judecător

Stela Procopciuc

Judecători

Oxana Parfeni

Gheorghe Stratulat